

HİDROKARBON ADASI Kıbrıs'ta "ödül"ü kim kaybedecek?

James Kanter, 30 Ağustos 2012 tarihli New York Times'da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) köylerinden birinden, Sınırüstü'nden bildiriyor.² Mesele, Doğu Akdeniz'in Levant havzasında bulunan 122 trilyon kübik fit doğalgaz. Bu sayının Türkçesi, ABD Jeoloji Araştırmaları Kurumu'na göre, "neredeyse dünyanın bir yılda harcadığı doğalgaz miktarı".³

Bölgede keşif çalışmalarına başlayan Houston'lu Amerikan "Noble Energy" şirketi, yüzde 20'si Kıbrıs sularında yer alan 35 trilyon kübik fitlik doğalgaz bulgusuna ulaştığını söylüyor. Noble, Kıbrıslı Rum idarecilerin verdiği lisansla ve İsraili ortaklarla birlikte çalışıyor.⁴

Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin müdahale tehditleri Kıbrıslı Rumların hidrokarbon rezervlerine ulaşma ve önümüzdeki yıllarda Doğu Akdeniz'in bu nimetlerini kullanma çalışmalarını durduramadığından beri, Türk tarafı kendi keşif çabalarına yoğunlaştı. New York Times'dan Kanter'i Sınırüstü'ne getiren, bu köydeki sondaj çalışması.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1199/Mehmet+Ratip>

² James Kanter, "Race for Gas by Cypriot Rivals Adds to Tensions", New York Times, 30 Ağustos 2012, <http://nyti.ms/S3zxK4> (erişim: 19.09.2012).

³ A.g.y. "... about as much as the world consumes in a year, according to the United States Geological Survey."

⁴ A.g.y. "An American company, [Noble Energy](#), based in Houston, is leading the [offshore drilling](#) in the region and has announced finds of 35 trillion cubic feet, with about 20 percent of it in Cypriot waters. Noble is working with Israeli partners under license from Greek Cypriot leaders, many of whom regard the undersea area as theirs to exploit as they please, at least for now."

Kanter, 29 yaşındaki Sınırüstülü Fikret Akan'ı alıntılıyor: "Belki burada yeniden savaş çıkacak... Türkiye, İsrail ve ABD bu kaynaklar için savaşımaya başlayabilir."⁵ Akan'ın yazdığı senaryoda bu adı geçen ülkeleri savaşın tek tarafı mı, yoksa çok taraflılığının emaresi olarak mı gördüğü anlaşılıyor. Fakat benim aklımda şu soru kalıyor:

Evet, "enerji," Kıbrıs'ın jeopolitik kıymetini Soğuk Savaş'tan bu yana, uzun zamandır alışıldan daha fazla artırmış olsa da, "enerji" artı "jeopolitik kıymet" eşittir "savaş" mı demek? Pek emin değilim. Ama bölge artık eskiden olduğundan daha enteresan.

Kıbrıs artık yalnızca ana kıtaya uzaktan bakan mağrur bir Avrupa adası değil, aynı zamanda huysuz bir Orta Doğu adası. Veya "Hidrokarbon Toplumu" ve "Hidrokarbon İnsanı" kavramlarının babası, enerji çalışmaları üstadı Daniel Yergin'den devşirip söylersek Kıbrıs artık bir "Hidrokarbon Adası"...⁶ Bu algı zamanla daha da kuvvetleneceğe benziyor. Peki bu Ada'nın etrafında neler olup bitiyor? "Arap Baharı" denen olaylar olup bitiyor, fakat Kuzey Kıbrıs'ın yaz sıcağında bu gibi "dışışleri"ne pek ehemmiyet verilmiyor.

Doğal kaynakların varlığından şüphe duyulmamaya başlandığı andan itibaren, bir "hidrokarbon barışı"yla Ada milletlerini yeniden birleştirmenin finansmanı sağlandı, diye umutlanıldı. Fakat o gün bugündür Kuzey ve Güney'de atılan "karşılıklı" tek taraflı adımlar gösteriyor ki Ada milletlerinin ve yöneticilerinin "barış" derdini ikinci plana iten pek realist motivasyonları var.

ABD Dışışleri Bakanlığı'nın Avrasya Enerji Özel Temsilcisi olarak Mart'ta yaptığı bir açıklamada, Richard L. Morningstar, hidrokarbon nimetinin bulunmasıyla ortaya çıkan "risklerden, büyük risklerden ve envaiçeşit hukuki meseleden" dem vuruyor ve "Konu, Kıbrıs'ın, İsrail'in, Yunanistan'ın ötesinde bütün bölgeyi ilgilendiriyor," diyor.⁷

Konunun ciddiyetinin bir başka göstergesi ise yine ABD Dışışleri Bakanlığı'na bağlı yeni bir birim olan Enerji Kaynakları Bürosu'nun bölgedeki ilk merkezini Güney Kıbrıs'ta açmış olması. Kanter'in de isabetle vurguladığı gibi, Washington, bir noktada kaynakların "kardeşçe paylaşılması"ni hatırlattıysa da, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin Ada'nın tek uluslararası tanınmışlığa haiz hükümeti ("Kıbrıs Cumhuriyeti" hükümeti) olarak yürüttüğü enerji arama-bulma çalışmalarına itiraz etmiyor, bilakis bu çalışmalarını açıktan destekliyor.⁸

Uluslararası alanda tanınma/tanıtılma iddiası olduğu iddia edilen KKTC devletinin mevcut hükümetinin, örneğin, Dışışleri ile Ekonomi ve Enerji Bakanlıklarının, yalnızca adları

⁵ A.g.y. "“Maybe war could explode again here,” said Fikret Akan, 29, a Turkish-speaking resident of the village who works at a fuel depot in a nearby town. “Turkey, Israel and the United States all could start fighting over these resources.”

⁶ Daniel Yergin, *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power*, London: Simon & Schuster, 2012, s.xvii.

⁷ Kanter, "Race for Gas", <http://nyti.ms/S3zxK4>. "Even before any gas has been produced, the discoveries have created "risks, big risks, as well as a myriad of legal issues," Richard L. Morningstar said in March when he was the United States special envoy for Eurasian energy, adding that the issues "go beyond Cyprus, they go beyond Israel, they go beyond Greece — they affect the whole region."

⁸ A.g.y. "This year, the United States established its first regional headquarters for a new Bureau of Energy Resources in Cyprus. Although it, too, has urged a fair distribution of resources between the halves, Washington has strongly supported the right of the recognized government of Cyprus, a member of the European Union, to drill in its waters."

gereği olsa bile, hidrokarbon tetiklemeyle daha "enerjik" bir "ses duyurma, dünya sahnesinde yer alma" gayretine girmediklerini düşünürsek, gerek Washington'un, gerekse Ada'nın "iç" deritlerinin nüanslarına hâkim olma tasası taşımayan diğer önemli başkentlerin yalnızca uluslararası görünürlüğe sahip GKRY hükümetini dikkate alması elbette hiç şaşırtıcı değil.

"Arap Baharı" ya da "Arap Uyanışı" adı verilen bölgesel hareketliliğin öğrettiği önemli bir ders ise, uluslararası görünürlüğün devlet katında tanınırlığa mahkûm olmadığı; diğer bir deyişle, yasallıktan ziyade meşruiyet iddiasının giderek önem kazandığı. Nitekim hareketliliği "bahar" ya da "uyanış" olarak nitelemenin gerekçesi, bölgedeki devletlerin hukuki statüsünü gölgede bırakan bir "bölge halklarının meşru haklarını savunma" hikâyesi.

Çetrefil bir statüsü olan KKTC, kendi hidrokarbon hikâyesinde figüranı oynamakla yetinmek istemiyorsa, Sınırüstü'ndeki sondaj çalışmasının ötesinde, bölgesiyle ve dünya başkentleriyle iştahla temas kuran, uluslararası hukukun "meşruiyet" dilini iyi konuşan, enerji-siyaset-ekonomi üçgenine ilişkin küresel ölçekte gelecek senaryolarıyla uykusu kaçan, özetle -KKTC'de sıklıkla gözlemlenenin tersine- bir bakanlık ya da daire tabelasından fazlasını temsil eden, diyelim, "bağımsız" bir Enerji Bürosu kurmakla işe başlayabilir.

Fakat bu sadece iyimser bir başlangıç olabilir. Sonrası, KKTC'nin meşru varlığını defaatle hatırlatmaya yönelik uzun erimli, inovatif ve inatçı bir diplomasi atağı olmak zorunda. Eğer böyle olamıyorsa, örneğin, "Ada'nın bölünmüşlüğü sona ermeden kaynakların paylaşımından söz edilemez" minvalinde konuşan GKRY Ticaret Bakanı Neoklis Sylikiotis'e⁹ yalnızca Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın sonucu henüz öngörülemeyen sondaj çalışmalarıyla yanıt verilmiş olur, ki bu yanıtın uluslararası ilişkilere tercümesi "Varsın bölgenin ve Kıbrıs'ın jeopolitik kıymeti artsın, KKTC'ninki artmasa da olur" demekten başka bir şey olmaz.

İsrail'in Güney Kıbrıs'la artan samimiyetini düşünelim ve Kanter'in alıntılacağı, Lefkoşa'dan ekonomist Fiona Mullen'in sorusuyla bitirelim: "Peki Türkiye ve İsrail, İsrail'in Mavi Marmara olayı için vaziyeti kurtaran bir şekilde özür dilemesi hususunda anlaşılırsa ve İsrail doğalgazı boru hattıyla doğrudan Türkiye'ye sevk ederse?" Mullen kendisi cevaplıyor: "Kıbrıs dımdızlak ortalıkta bırakılabilir."¹⁰

Kuzey'deki koşullara tercüme edecek olursak, bu cümlemin öznesini "KKTC" olarak değiştirmek, basiretle vazife görmek olacaktır. Hidrokarbon ödülünü "Ben bu oyunda varım" diye bas bas bağırmayan aktör kaybedecektir.

⁹ A.g.y. "Don't speak about sharing," Neoklis Sylikiotis, the Cypriot commerce minister, said during a recent interview. Only after the division of the island is resolved can the revenue be shared, he said."

¹⁰ A.g.y. "What if Turkey and Israel find some face-saving way for Israel to apologize for the Marmara incident, and Israel pipes gas direct to Turkey?" asked Fiona Mullen, an analyst at Sapienta Economics in Nicosia, the Cypriot capital, referring to the raided ship. "Cyprus could be left high and dry."